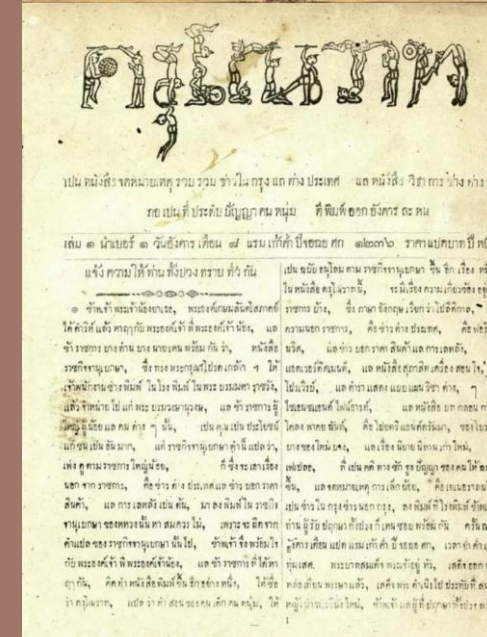
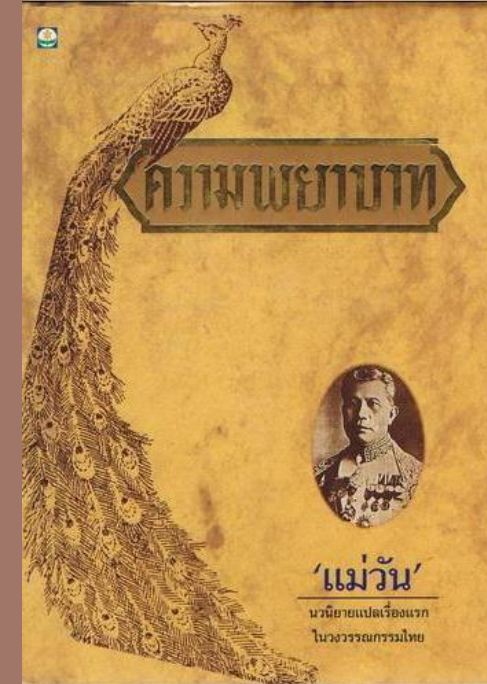

พัฒนาการของนวนิยายและเรื่องสั้นไทย (1): นวนิยายและเรื่องสั้นไทยยุคแรกเริ่ม ทศวรรษ 2440 - 2460

THI3316 นวนิยายและเรื่องสั้น

สัปดาห์ที่ 1

ผศ.ดร.ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก

หัวข้อในการเรียนการสอน

- ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์: ลัทธิอาณานิคม ชนชั้นนำ ความเป็นสมัยใหม่กับการเกิดขึ้นของคนกลุ่มใหม่
- ลักษณะของนวนิยายและเรื่องสั้นไทยยุคเริ่มแรก ทศวรรษ 2440 - 2460
- อ่านนวนิยายและเรื่องสั้นไทยยุคเริ่มแรก
 - นิทานในวารสาร/นิตยสาร
 - “จดหมายจากวางหรั่ง” พระนิพนธ์ น.ม.ส.

จากภาพที่ให้มา
เห็นประเด็นอะไรบ้าง ?

สิ่งเหล่านี้เชื่อมโยงกัน
อย่างไร ?

1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์: ลัทธิอาณานิคม ชนชั้นกับความทันสมัย และ
การเกิดขึ้นของปัญญาชนกลุ่มใหม่

1.1 การคุกคามของลัทธิอาณานิคม

ลัทธิอาณานิคม (colonialism)
กับภาระหน้าที่ของคนขาว

"THE WHITE MAN'S BURDEN."

(Apologue to Rudyard Kipling.)

1.1 การคุมคามของลัทธิอาณานิคม

- ❑ สมัยรัชกาลที่ 3 อิทธิพลของชาติตะวันตกปรากฏชัดในเอเชีย เช่น จีนแพ้สงครามฝิ่น อังกฤษยึดพม่า ฯลฯ
- ❑ สมัยรัชกาลที่ 3 มีการทำสนธิสัญญากับอังกฤษชื่อว่า “สนธิสัญญาเบอร์นี”
- ❑ ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 มีการทำสนธิสัญญากับอังกฤษอีกฉบับชื่อว่า “สนธิสัญญาเบาว์ริง” สนธิสัญญานี้เองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

1.1 การคุกคามของลัทธิอาณานิคม

❑ สมัยรัชกาลที่ 5 ลัทธิอาณานิคมทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

- อังกฤษยึดครองพม่าได้ทั้งหมด (British Burma) รวมถึงมลายู (British Malaya)
- ฝรั่งเศสยึดครองเวียดนามและกัมพูชา (French Indochina)

❑ การเผชิญหน้าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุการณ์สำคัญคือ

วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112

- การยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงและเกาะแก่งทั้งหมดให้ฝรั่งเศส

❑ การคุกคามของลัทธิอาณานิคมนี้ทำให้ชนชั้นนำไทยต้องเร่งปรับตัว

1.2 การปรับตัวของชนชั้นนำสยามสู่ความศิวิไลซ์

- ❑ รัชกาลที่ 4 เป็นผู้ที่ทรงเรียนรู้วิทยาการจากตะวันตก
- ❑ พระองค์ตรัสภาษาอังกฤษได้ และสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างดี
- ❑ พระองค์ทรงศึกษาและเห็นความสำคัญของวิทยาการตะวันตกอย่างยิ่ง
- ❑ พระองค์ทรงได้รับสมัญญาว่า “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย” จากการคาดคะเนการเกิดสุริยุปราคาได้ถูกต้อง
- ❑ รัชกาลที่ 4 ยังได้ทรงวางรากฐานให้แก่รัชกาลที่ 5 ในด้านการศึกษาและเตรียมความพร้อมของพระโอรสให้พร้อมรับกับอิทธิพลของตะวันตก

1.2 การปรับตัวของชนชั้นนำสยามสู่ความศิวิไลซ์

- ❑ รัชกาลที่ 5 ทรงตระหนักถึงอิทธิพลของตะวันตกเป็นอย่างดี อันเป็นผลมาจากการวางรากฐานของรัชกาลที่ 4
- ❑ ความศิวิไลซ์ (civilize) เป็นประเด็นสำคัญของการปรับตัวของสยามให้ทันสมัย หรือมีความเป็นสมัยใหม่ (modernity)
- ❑ ภาพลักษณ์ของรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทันสมัย และใกล้ชิดประชาชน
 - ❑ การริเริ่มพระราชพิธีตามแบบสากล
 - ❑ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนหัวเมืองต่างๆ
 - ❑ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ

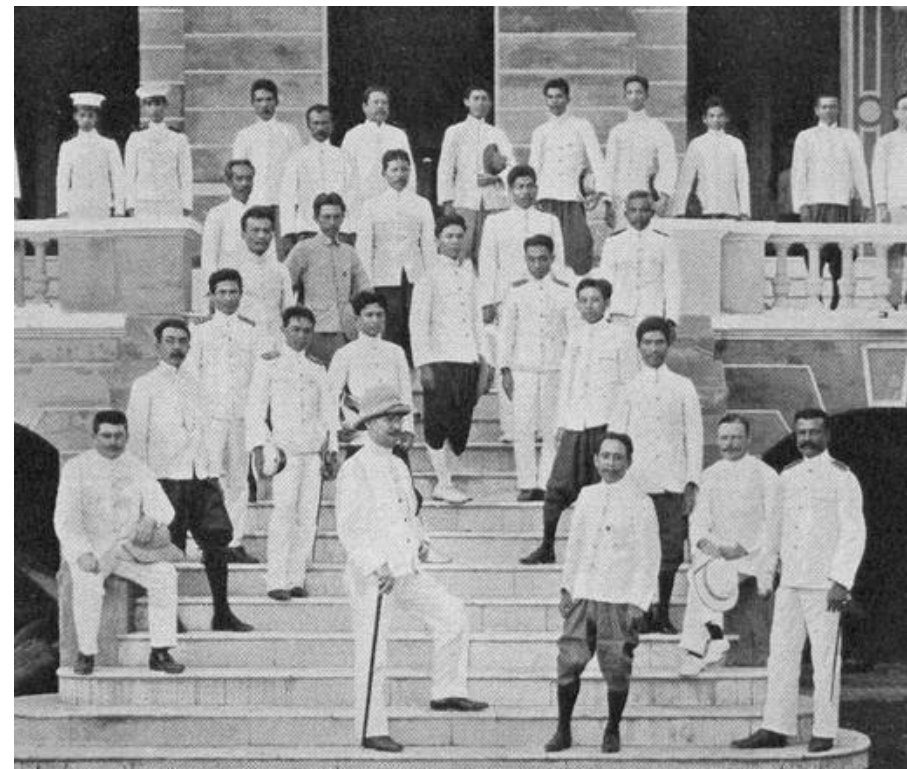
1.2 การปรับตัวของชนชั้นนำสยามสู่ความศิวิไลซ์

- ❑ การปฏิรูปสำคัญคือ การปรับประเทศไปตามแนวทางตะวันตก ผ่านการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ศูนย์กลาง
- ❑ รัชกาลที่ 5 ทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษายังยุโรป หลังจากนั้น พระราชโอรสของพระองค์ได้กลับมาเป็นบุคคลสำคัญในด้านต่างๆ
- ❑ การปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

1.3 การเกิดขึ้นของปัญญาชนกลุ่มใหม่

- การปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนการรับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ คือ “ปัญญาชน”
 - กลุ่มเจ้านายและขุนนางที่ไปเรียนต่างประเทศ
 - กลุ่มชนชั้นกลางที่ผ่านการศึกษาระบบตะวันตก
- คนกลุ่มนี้มักรับราชการในกระทรวง กรม กองต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างรัฐชาติ
 - มีระบบเงินเดือน มีที่ทำงาน มีเครื่องแบบ และสิทธิพิเศษต่างๆ

1.3 การเกิดขึ้นของปัญญาชนกลุ่มใหม่

- คนกลุ่มใหม่อีกกลุ่มหนึ่ง คือ “กลุ่มชนชั้นกลางนอกราชการ” ซึ่งกลายเป็นบุคคลที่ได้รับความสำคัญมากขึ้น เมื่อรัฐเริ่มให้ความสำคัญ
 - การทำโรงสี การขายสุรา การเดินเรือ การเลี้ยงไหม การทำเหมืองแร่ เป็นตัวอย่างอาชีพที่รัฐเริ่มให้ความสำคัญ
 - คนกลุ่มนี้มีพื้นเพที่หลากหลาย และอาจเป็นชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีน หรือฝรั่งที่เข้ามาตั้งบริษัทในไทย ฯลฯ
 - คนกลุ่มนี้ก่อร่างสร้างตัวและมีความมั่นคง บางรายกลายเป็นพ่อค้ารายใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มคนจีน
 - นอกจากนี้ยังมีกลุ่มปัญญาชนที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ ทนายความ เสมียนฝรั่ง ฯลฯ

1.3 การเกิดขึ้นของปัญญาชนกลุ่มใหม่

- วัฒนธรรมยุควิกตอเรียน (Victorian Era) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคนั้น และส่งต่อมายังชาวสยามที่ไปศึกษาต่างประเทศ
- ตัวอย่างวัฒนธรรมยุควิกตอเรียน เช่น ความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียม การแต่งกาย ความสุภาพ วัฒนธรรมการกิน การใช้เวลาว่าง ฯลฯ
- วัฒนธรรมนี้ถูกมองว่า เป็นความศิวิไลซ์ เมื่อชาวสยามไปศึกษาที่อังกฤษกลับมาก็ได้นำวัฒนธรรมเหล่านี้กลับมาด้วย

1.3 การเกิดขึ้นของปัญญาชนกลุ่มใหม่

○ ตัวอย่างค่านิยมตะวันตกที่
ปรากฏชัดในสังคมสยามยุคนั้น

- การแต่งกาย
- การตั้งสมาคม
- การเข้าสโมสร
- การเล่นกีฬา
- แนวคิด “สุภาพบุรุษ”

2. ลักษณะของนวนิยายและเรื่องสั้นไทยยุคเริ่มแรก

ทศวรรษ 2440 - 2460

2.1 การพิมพ์กับการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมไทย

- ❑ วิทยาการสำคัญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าวรรณกรรมไทย คือ “เทคโนโลยีการพิมพ์”
- ❑ การพิมพ์ทำให้เกิดการแพร่กระจายของความรู้ได้รวดเร็วและกว้างขวาง
- ❑ ในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 มีการจัดตั้งโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ และเกิดหนังสือพิมพ์ฉบับแรกชื่อว่า “บางกอกรีคอร์ดเดอร์” (Bangkok Recorder)
- ❑ สมัยรัชกาลที่ 4 ได้ออกหนังสือพิมพ์ของทางราชการชื่อว่า “ราชกิจจานุเบกษา”
- ❑ หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 4 ยังมีหัวอื่น ได้แก่ Siam Times, Bangkok Press, Siam Weekly Monitor, Bangkok Summary

The First Printing Press.

2.1 การพิมพ์กับการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมไทย

- ❑ การพิมพ์ได้ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแพร่กระจายของความรู้และเรื่องราวระหว่างชนชั้นนำและกลุ่มปัญญาชน
- ❑ วัฒนธรรมการพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการสร้างและเสพวรรณกรรมจากการแสดงและมุขปาฐะมาสู่การอ่าน
- ❑ วัฒนธรรมการอ่านก็ได้รับการเน้นย้ำจากชนชั้นนำ → การก่อตั้งหอพระสมุด รวมถึงการจัดตั้งวรรณคดีสโมสร

2.1 การพิมพ์กับการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมไทย

□ นิยายสารและวารสารต่าง ๆ เป็นจุดก่อกำเนิดเรื่องร้อยแก้วทั้งบันเทิงคดีและสารคดี

- สารคดี เป็นกลุ่มตำราวิชาการ บันทึกรายวัน จดหมายเหตุ เยอ

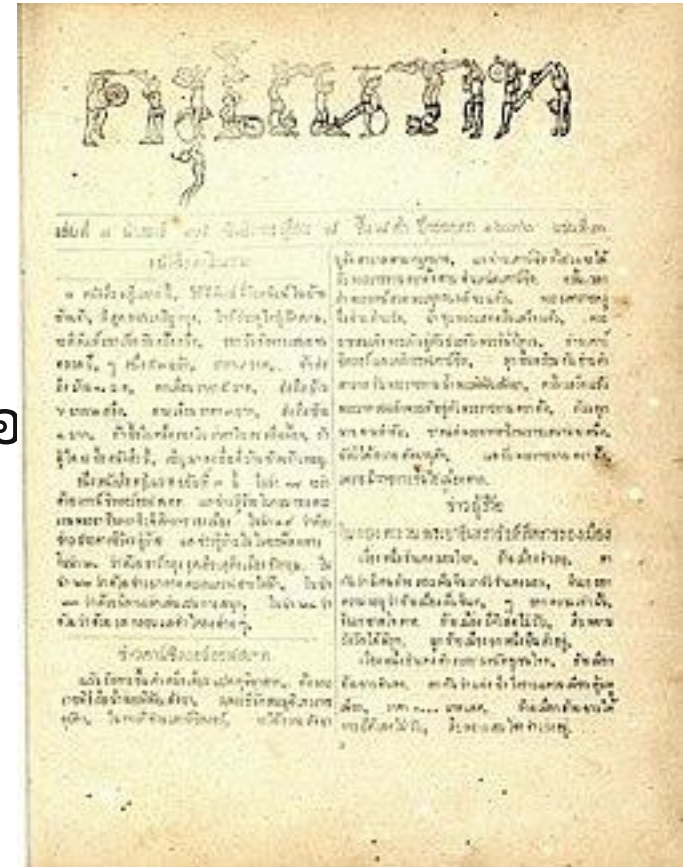
แนล แมกคาซิน

- บันเทิงคดี จะเป็น “ร้อยแก้วแนวใหม่” ซึ่งจะพัฒนากลายเป็นเรื่อ

สั้นและนวนิยาย

□ ที่น่าสนใจคือ เนื้อหาของวรรณกรรมยุคนี้คือ **“ความจริง”**
(convincing)

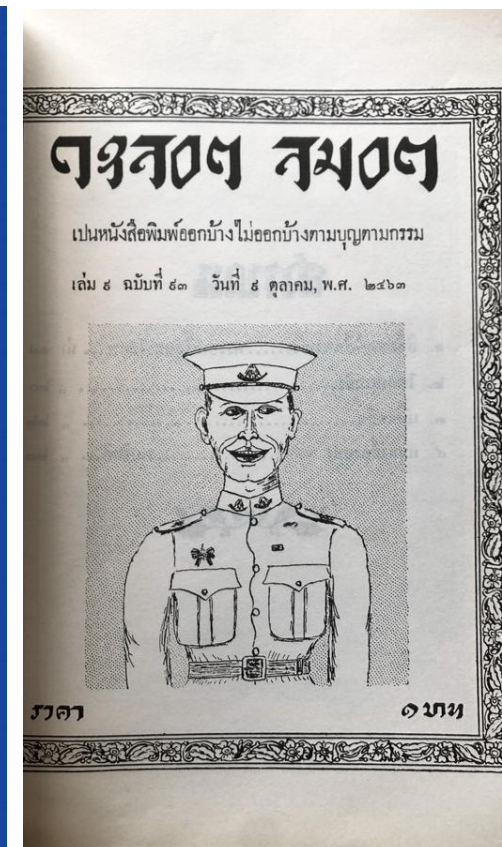
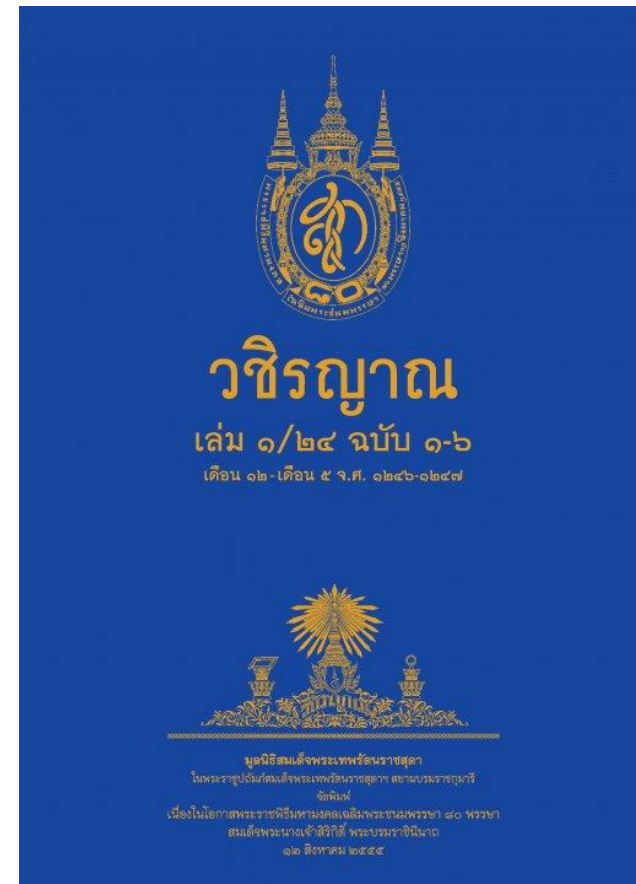
□ ขณะที่เรื่องราวจักร ๆ วงศ์ ๆ หรือนิทานแบบเดิมได้เสื่อมถอยลงไป

2.1 การพิมพ์กับการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมไทย

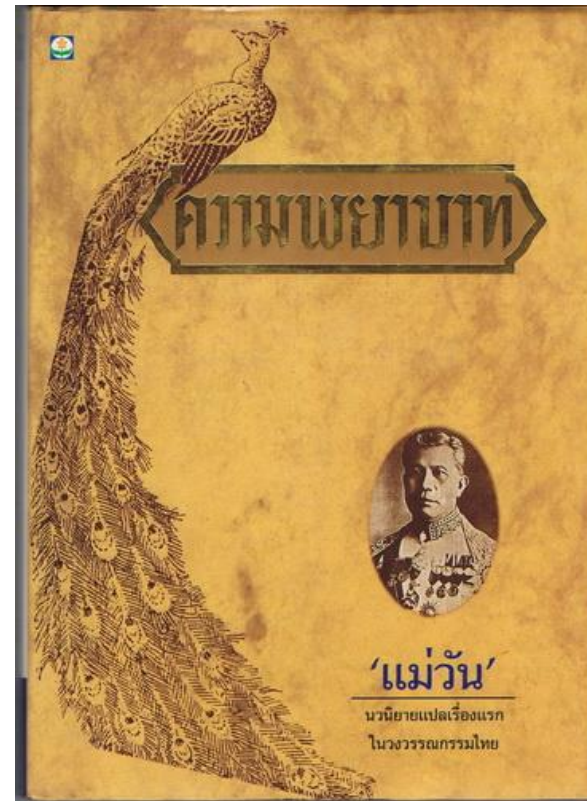
ตัวอย่างชื่อนิตยสารที่เผยแพร่ช่วงรัชกาลที่ 5- 6

- ☐ “ดรุโนวาท”
- ☐ “ทวีปัญญา”
- ☐ “วชิรญาณวิเศษ”
- ☐ “ลักขิตวิทยา”
- ☐ “ถลกวิทยา”
- ☐ “ดุสิตสมิต”

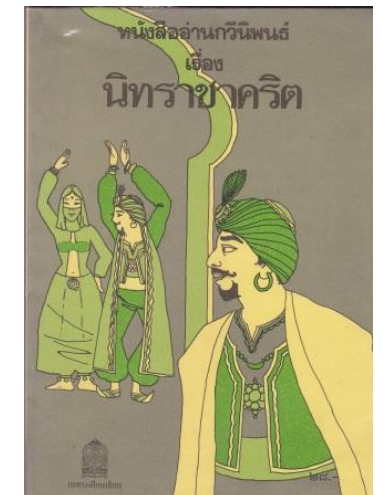
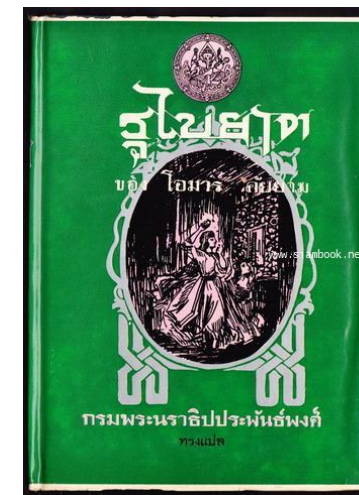
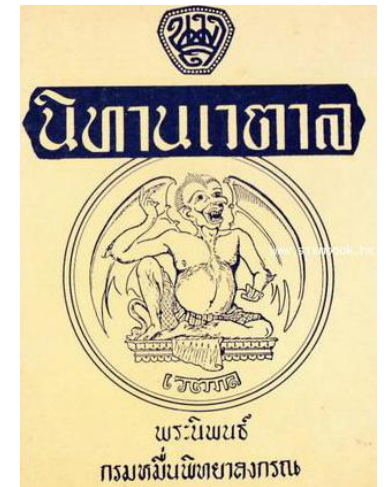
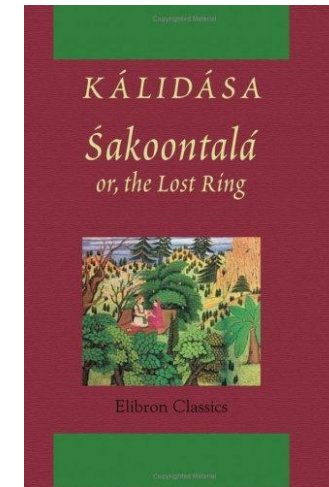
2.2 เรื่องแปลกับการถือกำเนิดของนวนิยายและเรื่องสั้นไทย

- ❑ เดิมเรื่องที่ตีพิมพ์มักเป็นนิทานคำกลอนหรือพงศาวดาร หากแต่ในช่วงทศวรรษ 2440 เรื่องราวจักรๆวงศ์ๆ เริ่มเสื่อมถอย
- ❑ เนื้อหาของงานเขียนส่วนใหญ่ในระยะแรกเป็นเรื่อง “สมจริง” ที่มีเค้ามาจาก “วรรณกรรมแปล” จากตะวันตก

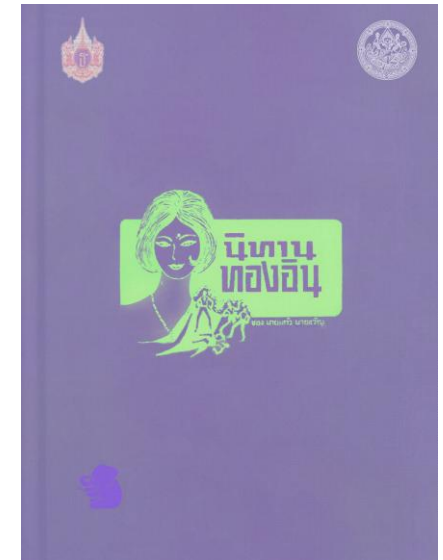
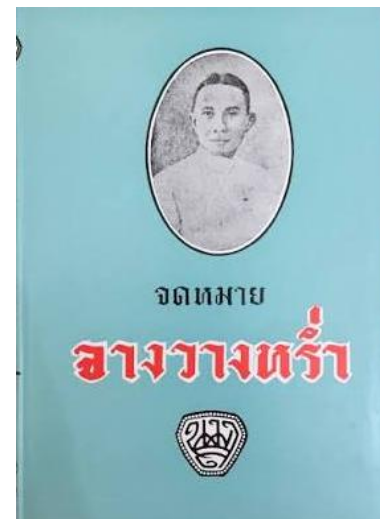
2.2 เรื่องเกี่ยวกับการถือกำเนิดของนวนิยายและเรื่องสั้นไทย

- ❑ การแปลวรรณกรรมจากตะวันตกไม่ได้ปรากฏเพียงการแปลวรรณกรรมของตะวันตกเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการแปลวรรณกรรมของโลกตะวันออก
- ❑ วรรณกรรมอินเดียและของตะวันออกอีกหลายเล่มได้รับการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน
- ❑ เกิดการแปลและดัดแปลงเป็นวรรณกรรมไทยอีกต่อ

2.2 เรื่องเกี่ยวกับการถือกำเนิดของนวนิยายและเรื่องสั้นไทย

- ❑ จากเดิมที่มีการเอาวรรณกรรมมาแปล ก็เริ่มเกิดการดัดแปลงวรรณกรรมแปลมาเป็นวรรณกรรมไทย
- ❑ มีการประยุกต์ขนบการประพันธ์หรือลักษณะจากตะวันตกมาให้เข้ากับเรื่องราวแบบไทย ๆ
- ❑ เกิดงานเขียนแนวใหม่ ๆ ที่มีหลายชื่อเรียก
 - ร้อยแก้วแนวใหม่
 - เรื่องอ่านเล่น
 - “นิทาน”
 - เรื่องประโลมโลก

2.2 เรื่องเกี่ยวกับการถือกำเนิดของนวนิยายและเรื่องสั้นไทย

- ❑ โดยภาพรวมภาษาร้อยแก้วจะมีการพรรณนาสิ่งต่างๆ ที่ได้พบมาค่อนข้างชัดเจน
- ❑ ภาษาของนักเขียนแต่ละคนมีความเฉพาะตัว
- ❑ สำนวนภาษาในร้อยกรองมีความแปลกใหม่ไปจากเดิม มีการสร้างสรรค์ชุดคำหรือสำนวนใหม่ๆ มาสร้างสรรค์
- ❑ จุดเด่นในยุคนี้ คือ การสอดแทรกคำภาษาต่างประเทศไว้ ในลักษณะการทับศัพท์ ตลอดจนการใช้ศัพท์สแลงต่างๆ เข้าไป

2.3 เรื่องสั้นไทยในยุคเริ่มแรก

- ❑ เรื่องสั้นยุคเริ่มแรกพัฒนามาจากเรื่องเล่าร้อยแก้วที่คล้ายคลึงกับนิทาน (fable)
 - ➔ แต่มีการเสียดสีหรือวิพากษ์วิจารณ์สังคมจริง
- ❑ ต่อมาเรื่องสั้นนี้ได้พัฒนาไปเป็น
 - การบันทึกการสนทนาระหว่างตัวละครสมมติ
 - การเล่าเรื่องของบุคคลและเหตุการณ์ร่วมสมัย
 - ขนาดความยาวเริ่มยาวมากขึ้น
 - ลีลาการแต่งซับซ้อนขึ้น
- ❑ อย่างไรก็ตามก็ดี ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เรื่องระยะแรกคนไม่เข้าใจว่า สิ่งนี้คือเรื่องจริงหรือเรื่องแต่ง

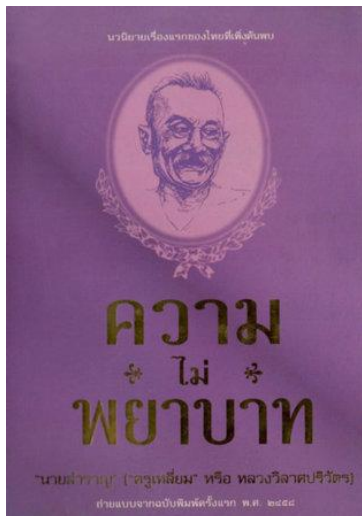
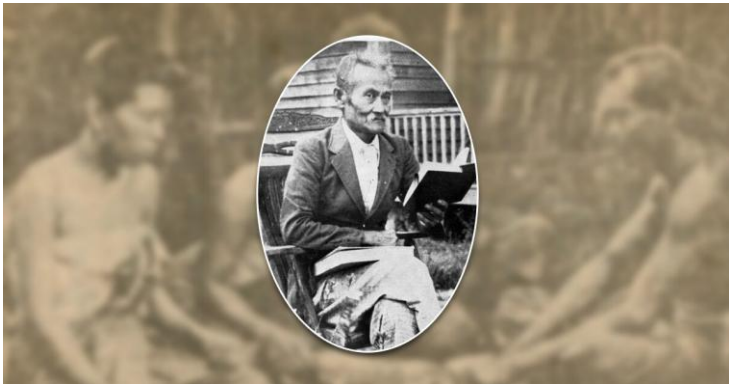
2.3 เรื่องสั้นไทยในยุคเริ่มแรก

□ ตัวอย่างเรื่องสั้นยุคแรกเริ่มที่เชื่อกันว่าเป็นเรื่องสั้นเรื่องแรก ๆ

- คนหาปลาทั้ง 4 ตีพิมพ์ใน ดรุณวาท (2417)
- นายจิตรกับนายใจสนทนากัน ตีพิมพ์ใน ดรุณวาท (2417)
- สนุกนี้่นึก ตีพิมพ์ใน วชิรญาณวิเศษ (2429)
- พระเปี้ยให้ทานธรรม ตีพิมพ์ใน วชิรญาณวิเศษ (2430)

2.4 นวนิยายไทยในยุคเริ่มแรก

❑ ความพยายามและการเกิดขึ้นของ “ความไม่พยายาม”

- หลวงวิลาศปริวัตรหรือ “ครูเหลี่ยม” ได้เขียนนวนิยายไทยเรื่องแรกขึ้น คือ ความไม่พยายาม
- ความไม่พยายามเขียนขึ้นในบริบทของสังคมไทย โดยตัวละครและฉากต่าง ๆ เกิดขึ้นร่วมสมัยกับยุคที่แต่ง
- อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้กลับความล้มเหลวในเชิงรายได้ เพราะคนไม่ชินกับการอ่านเรื่องที่สมจริงขนาดนี้
- ครูเหลี่ยมเขียนนวนิยายอีกเรื่อง นางนรมิต ซึ่งเป็นแฟนตาซีเลียนแบบจากนวนิยายผจญภัยของตะวันตก กลับพบว่าประสบความสำเร็จอย่างล้นหลาม

2.4 นวนิยายไทยในยุคเริ่มแรก

□ นวนิยายรูปแบบจดหมาย

- การนำรูปแบบของการติดต่อในเวลาดังกล่าวมาเขียนเป็นนวนิยาย
- นวนิยายรูปแบบจดหมายเรื่องแรก คือ จดหมายจากวางหรั่ง พระนิพนธ์ น.ม.ส.
- นอกจากนี้ยังมีนวนิยายรูปแบบดังกล่าวที่ร่วมยุคกันคือ หัวใจชายหนุ่ม พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

3. อ่านเรื่องสั้นยุคแรกและ
“จดหมายจากวางหรั่ง” พระนิพนธ์ น.ม.ส.

3.1 อ่านเรื่องสั้นยุคแรก

- ให้นักศึกษาอ่านเรื่องสั้นยุคแรก โดยพิจารณาว่า
 - มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร
 - มีลักษณะที่แตกต่างไปจากนิทานในอดีต
 - เหมือนหรือแตกต่างจากเรื่องสั้นในปัจจุบันอย่างไร

3.1 อ่านเรื่องสั้นยุคแรก

- ให้นักศึกษาอ่านเรื่อง **สนุกนี้รัก** แล้วพิจารณาพระราชหัตถเลขาของ **รัชกาลที่ 5** ที่มีต่อเรื่องสั้นเรื่องนี้ว่า เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมไทย และสังคมไทยอย่างไรบ้าง

3.2 ภูมิหลังเรื่องจดหมายจากวังหรั้า

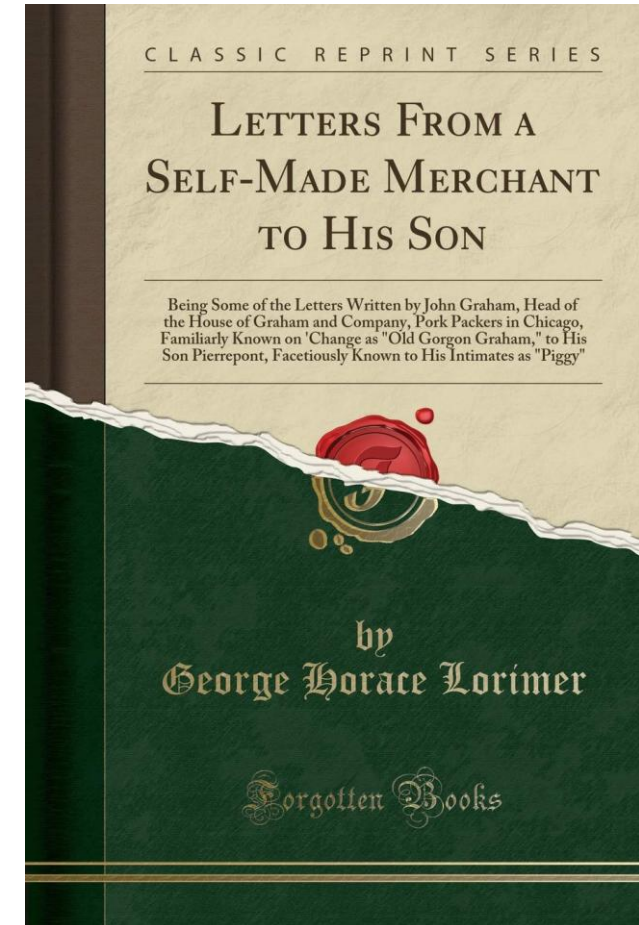

- จดหมายจากวังหรั้า เป็นพระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ น.ม.ส. จากพระนามเดิม “พระองค์เจ้ารัชนี้แจ่มจรัส”
- พระองค์เป็นพระโอรสในกรมบวรวิไชยชาญหรือวังหน้าสมัยรัชกาลที่ 5 ต้นราชสกุล “รัชนี้” และเป็นพระบิดาในม.จ.วิภาวดี รังสิตและม.จ.ภิศเดช รัชนี้
- ผลงานสำคัญ
 - จดหมายจากวังหรั้า
 - นิทานเวตาล
 - กนกนคร
 - พระนลคำฉันท์

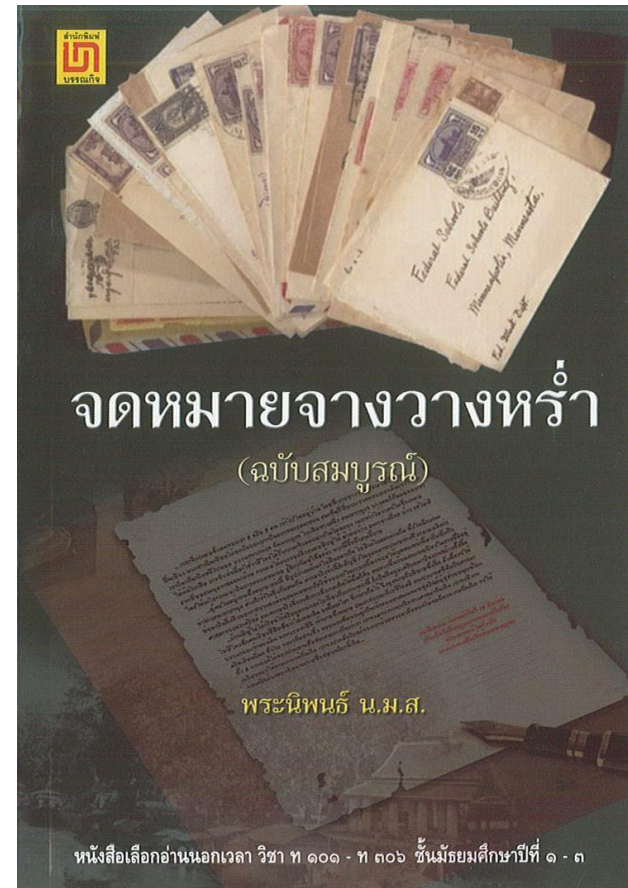
3.2 ภูมิหลังเรื่องจดหมายจากวางหว้า

- จดหมายจากวางหว้าเป็นนวนิยายรูปแบบจดหมาย คือ เป็นนวนิยายที่ใช้จดหมายเป็นหลักในการดำเนินเรื่องหรือแนวคิด
→ นวนิยายรูปแบบจดหมายเรื่องแรกของไทย
- น.ม.ส. ทรงได้รับเค้ามาจากวรรณกรรมอเมริกันเรื่อง **Letter from Self-made Merchant to His Son** ของ George Horace Lorimer ตีพิมพ์ลงในนิตยสารทวิปัญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2448
- จดหมายจากวางหว้ามีเนื้อหาเกี่ยวกับจากวางหว้า เศรษฐีเมืองฉะเชิงเทราเขียนจดหมายไปหานายสนธิ์บุตรซึ่งไปเรียนยังต่างประเทศ

3.2 ภูมิหลังเรื่องจดหมายจากวางหรั่ง

- เนื้อหาในจดหมายแบ่งเป็น 7 ฉบับ เป็นจดหมายที่พ่อส่งหาลูกฝ่ายเดียว
- ฉบับที่ 1 กล่าวถึงเมื่อลูกชายกำลังออกเดินทางไปเรียน
- ฉบับที่ 2 กล่าวถึงการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- ฉบับที่ 3 กล่าวถึงการขอเรียนมหาวิทยาลัย
- ฉบับที่ 4 กล่าวถึงการขอล่องเรือไปท่องเที่ยวก่อนกลับเมืองไทย
- ฉบับที่ 5 กล่าวถึงการขอถอนคำขอร้องก่อนหน้านี้
- ฉบับที่ 6 กล่าวถึงการแต่งงานของลูก
- ฉบับที่ 7 เป็นบทส่งท้าย

3.2 ภูมิหลังเรื่องจดหมายจากวางหรั่ง

- ให้นักศึกษาอ่านจดหมายจากวางหรั่ง ฉบับที่ 1 - 2 แล้วพิจารณาว่า
 - เนื้อหาในนวนิยายเรื่องนี้มีความสนใจในตอนใดบ้าง และน่าสนใจอย่างไร
 - ภาษาในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะที่น่าสนใจอย่างไร
 - นวนิยายเรื่องนี้แสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในแง่ใดบ้าง และแสดงอย่างไร
 - คำสอนในเรื่องนี้แตกต่างไปจากวรรณคดีคำสอนในอดีตอย่างไร
 - ถ้าเปรียบเทียบกับเรื่องสั้นที่อ่านมาก่อนหน้า มีจุดร่วมอะไรบ้าง